

Kommentarer

Er arbejdsløsheden strukturel? - en kommentar

Niels Helveg Petersens artikel »Den økonomiske politik i Danmark« i Nationaløkonomisk Tidsskrift nr. 3, 1989 bærer af det synspunkt, at de tilbageværende økonomiske problemer i dansk økonomi er strukturelle. Specielt arbejdsløsheden.

Om det strukturelle arbejdsmarkedsproblem siger Helveg Petersen:

Formentlig har vi haft et strukturelt arbejdsmarkedsproblem siden begyndelsen af 1980'erne, men vi har blot erkendt det for sent. I figur 6 sammenholdes arbejdsløsheden med ændringer i lønstigningstakten. Når en observation ligger til højre (venstre) for den lodrette nuløjle,

er det et udtryk for, at lønstigningstakten øges (mindskes). Det ses, at den arbejdsløshedsprocent, som er forenelig med uændret lønstigningstakt, steg voldsomt fra ca. 1½ pct. i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne til omkring 9 pct. i 1981-82. Niveautet har herefter ligget omkring 8 pct. Dette giver en indikation af, at dansk økonomi har en struktur på arbejdsmarkedet, som medfører, at når arbejdsløsheden når ned omkring 8 pct., kan vi forudse, at vore lønomkostninger begynder at accelerere. Det er bemærkelsesværdigt, at dette forhold faktisk har eksisteret i snart 10 år uden, at det er indgået ret meget i den offentlige debat.

Det er ikke let at se, hvordan det kan lade sig gøre at fortolke figuren på den måde.

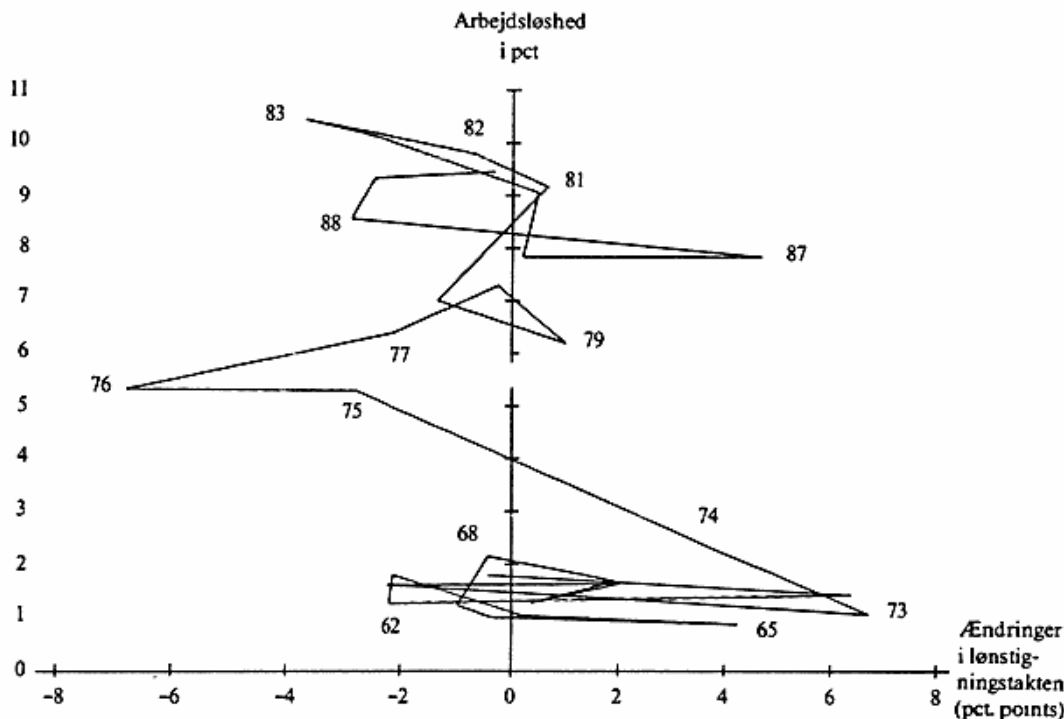

Fig. 6: Arbejdsløshed og lønabilitet 1960 - 1990

Kommentarer

Er arbejdsløsheden strukturel? - en kommentar

Niels Helveg Petersens artikel »Den økonomiske politik i Danmark« i Nationaløkonomisk Tidsskrift nr. 3, 1989 bærer af det synspunkt, at de tilbageværende økonomiske problemer i dansk økonomi er strukturelle. Specielt arbejdsløsheden.

Om det strukturelle arbejdsmarkedsproblem siger Helveg Petersen:

Formentlig har vi haft et strukturelt arbejdsmarkedsproblem siden begyndelsen af 1980'erne, men vi har blot erkendt det for sent. I figur 6 sammenholdes arbejdsløsheden med ændringer i lønstigningstakten. Når en observation ligger til højre (venstre) for den lodrette nuløjle,

er det et udtryk for, at lønstigningstakten øges (mindskes). Det ses, at den arbejdsløshedsprocent, som er forenelig med uændret lønstigningstakt, steg voldsomt fra ca. 1½ pct. i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne til omkring 9 pct. i 1981-82. Niveautet har herefter ligget omkring 8 pct. Dette giver en indikation af, at dansk økonomi har en struktur på arbejdsmarkedet, som medfører, at når arbejdsløsheden når ned omkring 8 pct., kan vi forudse, at vore lønomkostninger begynder at accelerere. Det er bemærkelsesværdigt, at dette forhold faktisk har eksisteret i snart 10 år uden, at det er indgået ret meget i den offentlige debat.

Det er ikke let at se, hvordan det kan lade sig gøre at fortolke figuren på den måde.

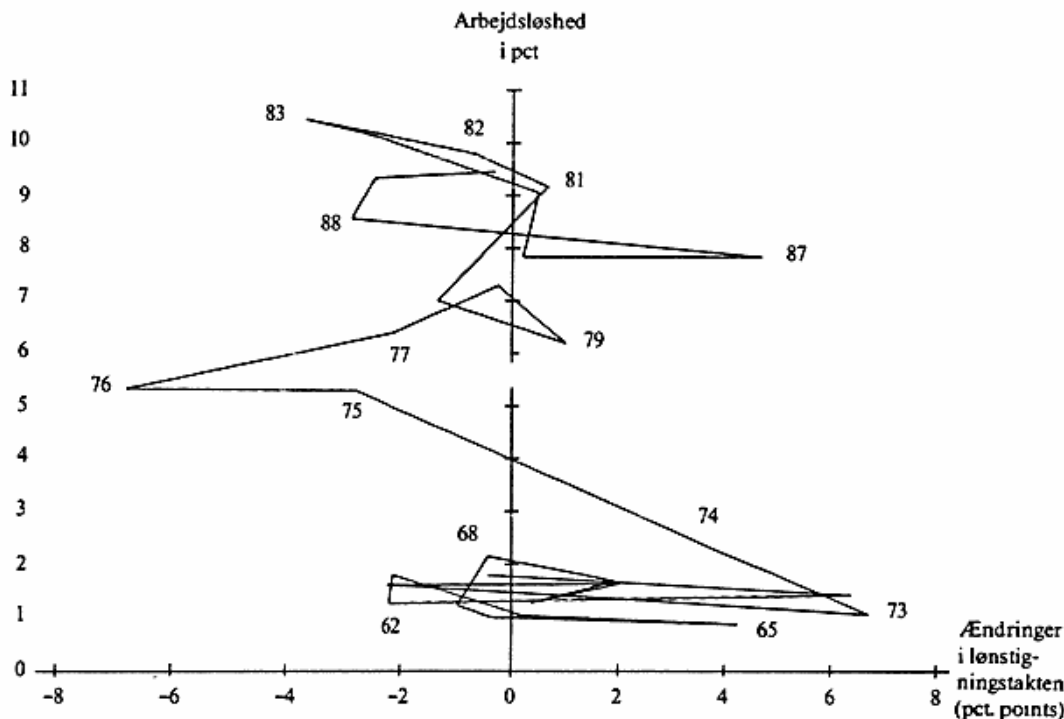

Fig. 6: Arbejdsløshed og lønstabilitet 1960 - 1990

Helveg Petersens påstand er, at hvis vi tænker os arbejdsløsheden sænket til under 8 pct., så smutter vi over på højre side af nulsøjlen. Det giver figuren ikke holdepunkter for. 1987 er det eneste af de sidste 10 år, der er i overensstemmelse med Helveg Petersens påstand om en lønekspllosion ved arbejdsløshed under 8 pct. Men som eksempler, der går i modsat retning kan man nævne, at i 1980 var arbejdsløsheden endnu lavere, og løntilvæksten var *aftagende*. Og i 1988 var arbejdsløshedsprocenten næsten som i 1987. Og løntilvæksten *aftog*.

Figuren viser tre ting:

(1) Arbejdsløsheden lå under 2 pct. frem til 1973. Derefter var den stigende op gennem 70'erne, mens den i 80'erne har svinget mellem 7 og 11 pct. Det kommer ikke bag på nogen. Når økonomiministeren, ikke kan finde eksempler på negativ lønstigningstakt ved arbejdsløshedsprocenter under 8 i 1980'erne, skyldes det i al sin enkelhed, at arbejdsløsheden har ligget over 8 pct. siden 1981.

(2) I hele perioden finder vi såvel *aftagende* som stigende løntilvækst.

(3) Frem til 1973, hvor arbejdsløsheden var lav, var løntilvæksten generelt stigende, mens den generelt har været *aftagende* efter 1974.

Det er ikke let på grundlag af figuren at finde nogen klar sammenhæng mellem arbejdsløsheden og lønstigningstakten. Hvis man endelig skal gøre det, bliver analysen snarest følgende: Ved arbejdsløshedsprocenter under 2-3, har løntilvæksten historisk set oftest været stigende eller svagt faldende. Ved arbejdsløshedsprocenter over dette niveau har løntilvæksten været faldende eller svagt stigende. Eneste markante undtagelse herfra er som nævnt 1987. Men netop dette år er måske det bedste eksempel på en lønstigning, der havde meget lidt at gøre med efterspørgselspres på arbejdsmarkedet.

Figuren giver ikke økonomiministeren grund til at opgive at forbedre beskæftigelsen af frygt for at lønudviklingen skal løbe løbsk.

Det er bemærkelsesværdigt, at denne figur er Niels Helveg Petersens *eneste* argument for at arbejdsløsheden er strukturel.

Det skal indrømmes, at en ekspansiv udvikling i 90'erne formentlig vil fremkalde

flaskkehalse og stigende lønglidning længe før man er kommet ned på de 2-3 pct., der ifølge figuren repræsenterer det kritiske punkt. Argumenterne herfor må selvfølgelig hvile på et andet grundlag end historisk statistik. Det vigtigste her er nok AF-systemets erfaringer om, at lang tids arbejdsløshed medfører, at såvel faglige kvalifikationer som motiveringen visner. Dette problem løses kun dårligt af uddannelses tilbud og beskæftigelses tilbud, som kun er midlertidige og som ikke har et mere varigt beskæftigelsesperspektiv. Vi ved også, at flere beskæftigelsesmæssige nederlag ofte fører til en forståelig frygt for nye anvisningstilbud, som i sig rummer faren for nye nederlag.

Hvis det er dette, der betegnes som »strukturproblemer på arbejdsmarkedet«, må det også være klart, at kun reelle beskæftigelsestilbud til den såkaldte »marginale arbejdskraft« kan overvinde vanskelighederne og sætte disse menneskers arbejdsevne, mobilitet og motivation på realistisk prøve. Det er også kun en sådan beskæftigelsesmæssig ekspansion, der kan få virksomhederne til at påtage sig de ekstra omkostninger, der under alle omstændigheder er forbundet med at gøre tidligere langtidsarbejdsløse og sporadisk beskæftigede til kernetropper på arbejdsmarkedet.

Vi er hermed inde på den *strategi*, der skal anvendes, når vi skal arbejde os frem mod målet: Den fulde beskæftigelse. Niels Helveg Petersen synes at være af den mening, at vi *først* skal løse de mobilitetsproblemer, der er knyttet til langtidsarbejdsløsheden, før vi tør tillade en ekspansion, endog selv om denne måtte være båret af øget eksport. Jeg er modsat af den opfattelse, at mobiliteten kun opnås ved straks at lade ekspansionen komme de arbejdsløse til gode, og så lade dette ledsage af tilbud om uddannelse og omskoling. Det vil selvfølgelig medføre, at vi på ét eller andet tidspunkt vil konstatere tilløb til stigning i løntilvæksten, hvor vi så må dæmpe ekspansionen. Men der findes ikke nogen på forhånd givne arbejdsløshedsprocent, hvor dette sker.

Jeg er bange for, at Helveg Petersens analyse vil stille sig i vejen for, at vi overhovedet tør give arbejdsløshedens nedbringelse en høj

prioritet i den økonomiske politik. Resultatet vil givetvis blive, at flere og flere arbejdsløse bliver mere og mere ubrugelige i produktionen og går menneskeligt til grunde.

Alle er enige om, at det er vanskeligt at få en beskæftigelsesfremmende ekspansion i gang. Når vi kun kan forbedre konkurrenceevnen med 1-2 pct. om året, er der selvfølgelig tale om et »langt, sejt træk«. Men det bør ikke få os til at nedprioritere målet.

*Bent Rold Andersen
Kindhestegade, Næstved*

Svar

Bent Rold Andersen (BRA) tillægger mig en række synspunkter, jeg ikke har fremsat i artiklen. Jeg nedprioriterer under ingen omstændigheder målsætningen om at nedbringe arbejdsløsheden. Min hovedpointe er blot, at dette ikke alene lader sig gøre ved at føre traditionel efterspørgselsstimulerende politik. Der er efter min mening ingen tvivl om, at vi har et væsentligt strukturelt arbejdsmarkedsproblem i Danmark. Dette er i øvrigt veldokumenteret bl.a. i Hvidbogen om arbejdsmarkedet og i vismandsrapporten fra juni 1988.

En grundig gennemgang af strukturproblemerne findes i disse to publikationer. Jeg har derfor heller ikke i mit foredrag medtaget sådanne velkendte analyser til støtte for min argumentation. I stedet var figur 6 medtaget for at give »indikation« af strukturproblemet. Hovedbudskabet er, at der i løbet af 1970'erne skete et skift opad i det arbejdsløshedsniveau, som er det kritiske punkt for så vidt angår flaskehalsproblemer og tiltagende lønglidning. Det kritiske arbejdsløshedsniveau ligger helt klart tættere ved 8 pct. end ved 2-3 pct.

Fra begyndelsen af 1970'erne til begyndelsen af 1980'erne skiftede arbejdsløshedsniveauet opad uden klar tendens til lønacceleration eller lønreduktion. I figuren kommer dette til udtryk ved, at kurven over tiden krydser den lodrette akse, som svarer til uændret lønstigningstakt, ved stadigt højere arbejdsløshedsniveau. Dette antyder en strukturel forværring. Udviklingen i 1980'erne er derimod mere konjunkturbestemt. Figuren giver da også »en indikation« af, at konjunkturrelle ændringer i arbejdsløsheden

vil udspille sig omkring det relative høje arbejdsløshedsniveau på op imod 8 pct. BRA forudser da også, at det vil være vanskeligt at nå ned til en arbejdsløshed på 2-3 pct. i 1990'erne uden flaskehalsproblemer og lønglidning. Det har imidlertid, som nævnt ovenfor, været sådan siden begyndelsen af 1980'erne.

Den strukturelle forværring, der fandt sted i 1970'erne, synes derfor desværre ikke at være redresseret i 1980'erne trods en pæn stigning i beskæftigelsen. I modsætning til BRA mener jeg, at situationen i 1987 tydeligt illustrerer dette, når der tages hensyn til, at der ofte vil være en vis tidsmæssig forskydning mellem fald i ledigheden og accelererende løn. Det er netop af den grund, at det ikke er tilstrækkeligt »straks at lade ekspansionen komme de arbejdsløse til gode« (BRA). I praksis kan dette tillige være vanskeligt uden videre som følge af, at der ofte er manglende sammenfald mellem kvalifikationer hos den arbejdsløse og kravene til den efterspurgte arbejdskraft. Endvidere er forholdet mellem marginalproduktivitet og løn ofte relativt dårligere for arbejdsløse end for allerede beskæftigede.

Netop derfor må vi sætte ind med strukturelle forbedringer på arbejdsmarkedet. BRA gør sig tilsvarende overvejelser i sin kommentar. Jeg har i mit foredrag nævnt en række strukturelle forhold af betydning (se *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1989, s. 282 og 287). I *Økonomisk Oversigt februar 1990* fra Økonomiministeriet omtales strukturpolitiske tendenser i OECD-landene på (blandt andet) arbejdsmarkedet. Afslutningsvis vil jeg understrege, at jeg er fuldt ud enig med BRA i, at vi ikke bør nedprioritere målet om at reducere arbejdsløsheden. Analysen i mit foredrag er jo netop et forsøg på at klarlægge, hvilken økonomisk politik der bedst egner sig til at bekæmpe arbejdsløsheden.

*Niels Helveg Petersen
Økonomiministeriet*

Replik

Uenigheden går på, hvor langt arbejdsløsheden kan bringes ned ved stimulation af efterspørgslen, uden at dette i sig selv medfører en accelererende lønudvikling.